نشریه مطالعات آموزشی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارتش
سال هشتم، شماره دوم، نیمسال دوم تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸
مقاله تحقیقاتی

بررسی رابطه خوش‌بینی علمی معلم و دانش آموزان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع دوم متوسطه شهرستان رومشگان در سال تحصیلی ۹۴-۹۳

محبوبه ملکشاهی[۱]

چکیده

مقدمه: خوش‌بینی تحصیلی باور فردی است که متأثر از عوامل محیطی در فرد شکل می‌گیرد. هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه بین خوش‌بینی علمی معلم و دانش آموزان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع دوم متوسطه شهرستان رومشگان است

روش‌ها: روش پژوهش حاضر، همبستگی است. جامعه این پژوهش عبارت است از کلیه دانش آموزان دختر پایه دوم مقطع متوسطه کلیه دبیران زن مقطع متوسطه در شهرستان رومشگان در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ به حجم ۸۲۸ که از میان جامعه آماری تعداد ۳۵۱ معلم و دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری روش تصادفی خوشه‌ای دومرحله‌ای در این پژوهش جایی داده شدند. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه خوش‌بینی علمی معلمان هوی وتارتر (۲۰۰۶) و پرسشنامه خوش‌بینی موران و همکاران (۲۰۰۷) استفاده شده است. برای تجزیه‌وتحلیل دادها از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که بین خوش‌بینی علمی معلم و دانش‌آموز با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. ضریب همبستگی بین خوش‌بینی علمی معلمان و دانش‌آموزان با پیشرفت تحصیلی به ترتیب ۰/۴۸ و ۰/۱۹ هست. همچنین ضریب همبستگی بین خوش‌بینی علمی معلم و دانش‌آموز (r =۰/۳۳)

بحث و نتیجه‌گیری: یافته‌های این پژوهش حاکی از این است که خوش‌بینی علمی معلم در کل نسبت به خوش‌بینی علمی دانش‌آموز، توان بیشتری در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دارد و این موضوع بیانگر این است که وقتی معلم به دانش‌آموز خودش اعتماد دارد و احساس راحتی می‌کند بیشتر می‌تواند بادانش آموزان خود ارتباط برقرار کند و این ارتباط فرایند کلاسی را از حالت یک‌طرفه خارج نموده و سمت‌وسوی خاصی به فرایند تدریس خواهد بخشید. ازاین‌رو، ازآنجایی‌که خوش‌بینی علمی معلم و دانش‌آموز با همدیگر رابطه مثبت و معنی‌داری دارند و همدیگر را تقویت می‌کنند. در این زمینه بیان می‌شود مدارس و معلمین دارای خوش‌بینی تحصیلی، دانش‌آموزانی دارند که دارای انگیزه‌ی بالایی هستند زیرا اهداف مبارزه‌طلبانه، تلاش‌های سخت، استقامت، انعطاف و بازخوردهای سازنده در آنان وجود دارد

کلمات کلیدی: خوش‌بینی، خوش‌بینی معلمان، پیشرفت تحصیلی، دانش‌آموزان دختر

مقدمه

در زمینه تغییر ارزش در باورها، یکی از تغییرات اساسی که در دهه‌های خیر در حوزه روان‌شناسی اتفاق افتاده این است که برخلاف روان‌شناسان پیشین که محور پژوهش‌ها و

۱ـ کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی- دانشگاه علوم پزشکی ارتش، تهران، ایران

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

کارهای علمی‌شان را جنبه‌های منفی و مخرب افکار، باورها و احساس‌های انسان قرارداده و تمام سعی و تلاششان را برمدار جنبه‌های اختلال انگیز افکار و ابعاد بیمارگونه روان انسان متمرکز کرده و تمام‌وقت و انرژی‌شان را روی رفع و زدودن نشانه‌های بیماری‌های روانی هزینه می‌کردند، امروزه بسیاری از روان‌شناسان علاوه بر پرداختن به جنبه‌های مرضی و بیمارگونه روان انسان، به جنبه‌های مثبت افکار، باورها، احساس‌ها و رفتارهای انسان نیز توجه دارند (۱) بنابراین، ازجمله مفاهیم موردتوجه روان شناسان مثبت‌گرا در دهه‌های اخیر می‌توان به مفاهیمی از قبیل مثبت‌گرا، خوش‌بینی، شادکامی، خلاقیت، هوش هیجانی، خردمندی، خودآگاهی، شادی، امیدواری، افتخار و مانند آن اشاره کرد که سعی دارند تا با روش‌ها و نگاه علمی، حضور مؤلفه‌های مثبت را در ابعاد گوناگون زندگی انسان پررنگ‌تر و چشم‌گیرتر جلوه دهند (۲)؛ که درزمینه پیشرفت تحصیلی مفهوم خوش‌بینی علمی از جایگاه خاصی برخوردار هست. خوش‌بینی با توجه به زمینه، انواع مختلفی دارد و جدیداً بر زمینه‌های پیشرفت تحصیلی، عملکرد شغلی، رضایت شغلی، موفقیت شغلی متمرکزشده است (۳). ازاین‌رو، مفهوم خوش‌بینی علمی، برای اولین بار با پژوهش‌های سلیگمن و نظریه‌ی او در مورد درماندگی آموخته‌شده (Learned helplessness) وارد عرصه‌ی روان‌شناسی شد. او خوش‌بینی را به‌عنوان نوعی سبک تبیین (Explanatory style) رویدادها و تشکیل یافته از سه مؤلفه‌ی تداوم، فراگیری و شخصی‌سازی می‌داند. هوی و همکاران (Hoy&etal) (۲۰۰۶)، در این زمینه بیان می‌دارند که خوش‌بینی علمی، باوری مثبت است که خوش‌بینی علمی معلم شامل سه مؤلفه اعتماد به دانش‌آموزان و والدین، تأکید معلم بر ایجاد محیطی مثبت و چالش‌انگیز برای دانش‌آموزان و احساس کارآمدی معلم؛ و خوش‌بینی دانش‌آموز نیز دارای سه مؤلفه‌ی اعتماد، درک دانش‌آموز از فشارهای تحصیلی و هویت مدرسه است که این سه مؤلفه طبق نظریه‌ی شناختی- اجتماعی بند ورا، با یکدیگر در تعاملاتی دوسویه‌اند (۴). حال با توجه به مطالب مهم‌ترین مسئله پژوهش حاضر این است که تا چه حد خوش‌بینی علمی معلم و دانش‌آموز می‌تواند در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مؤثر واقع گردد. با نگاهی گذرا به تحقیقات انجام‌شده درزمینه خوش‌بینی علمی می‌توان نتیجه گرفت که مفهوم خوش‌بینی علمی ریشه در تحقیقات روان‌شناسی مثبت دارد و همواره با متغیرهای روان‌شناختی نظیر سبک‌های هویت، تعهد هویت، امنیت روانی، سلامت روان‌شناختی، باورهای مذهبی و منبع کنترل ارتباط دارد که در این زمینه می‌توان به تحقیقات ذیل اشاره نمود:

مزارعی (۱۳۹۰)، در پژوهشی تحت عنوان رابطه «ویژگی‌های فردی، سبک‌های هویت و تعهد هویت با خوش‌بینی تحصیلی معلمان زن و مرد» به‌منظور تعیین رابطه ویژگی‌های فردی، سبک‌های هویت و تعهد هویت با خوش‌بینی تحصیلی معلمان زن و مرد شهر تهران انجام داد. وی بدین منظور، ۳۰۳نفر (شامل ۱۷۲ معلم زن و ۱۳۱ معلم مرد) به روش طبقه‌ای از حدود ۱۱۰۰ نفر معلمان مقاطع ابتدایی و راهنمایی آموزش‌وپرورش منطقه یک شهر تهران، انتخاب کرده و به سیاهه سبک‌های هویت (ISI-۴) (اسمیتز و همکاران، منتشرنشده) و پرسشنامه خوش‌بینی تحصیلی معلم (وولفولک هوی، هوی و کورز، ۲۰۰۸) پاسخ دادند. داده‌های پژوهش با استفاده از روش‌های آماری رگرسیون گام‌به‌گام و تحلیل واریانس چند متغیره مورد تجزیه‌وتحلیل قرارگرفته و نتایج نشان داد که: ۱- در نمونه کلی معلمان (بدون در نظر گرفتن جنسیت) سبک هویت اطلاعاتی، بیشترین نقش را در پیش‌بینی خوش‌بینی تحصیلی معلمان ایفا می‌کنند. ۲- در مؤلفه‌های اعتماد معلم به والدین و دانش آموزان و احساس کارآمدی (از مؤلفه‌های خوش‌بینی تحصیلی) تفاوت معناداری بین دو جنس وجود دارد ولی در مؤلفه تأکید تحصیلی این تفاوت، معنادار نیست. ۳- بین دو جنس در استفاده از سبک‌های هویت اطلاعاتی و سبک سردرگم اجتنابی تفاوت معناداری وجود دارد ولی در سبک

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

هویت هنجاری تفاوت معناداری ندارند. ۴- در پیش‌بینی خوش‌بینی تحصیلی معلمان زن و مرد و مؤلفه‌های آن، سبک هویت اطلاعاتی و تعهد هویت بیشترین سهم را به خود اختصاص دادند (۵).

زیبا (۱۳۹۱)، در پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه سلامت روان‌شناختی با باورهای مذهبی، منبع کنترل و خوش‌بینی استادان دانشگاه‌ها که بین ۲۰۰ آزمودنی از میان استادان دانشگاه‌های استان تهران (تهران، شهید بهشتی، امیرکبیر، شریف، علم و صنعت، علامه طباطبایی، آزاد و پیام نور) با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انتخاب انجام داد پس از تحلیل رگرسیون به این نتیجه رسید که: باورهای مذهبی، منبع کنترل و خوش‌بینی سهم ترکیبی و تفکیکی معنادار در پیش‌بینی تغییرات سلامت روان‌شناختی دارند؛ بدین معنی که هر چه نمرات باورهای مذهبی، منبع کنترل و خوش‌بینی افزایش می‌یابد، نمرات سلامت روان‌شناختی بالا می‌رود. همچنین ارتباط معناداری بین باورهای مذهبی با خوش‌بینی، باورهای مذهبی با منبع کنترل و خوش‌بینی با منبع کنترل مشاهده شد. میسیک (Messick) (۲۰۱۲)، در تحقیقی تحت عنوان «بررسی رابطه بین توانمندسازی ساختار مدرسه، خوش‌بینی و رفتار شهروند سازمانی» بر روی ۵۸۹ نفر از معلمان ۶۵ مدرسه ابتدایی در آلباما انجام شد به این نتیجه رسید که بین توانمندسازی مدرسه و رفتار شهروند سازمانی، بین ساختار مدرسه و خوش‌بینی علمی و همچنین بین خوش‌بینی تحصیلی و رفتار شهروند سازمانی همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد (۲). ماسکال و همکاران (Mascall) ۲۰۰۸ در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین سبک رهبری توزیعی و خوش‌بینی معلمان به این نتیجه رسید که سطوح بالای خوش‌بینی علمی با رهبری توزیعی ارتباط مستقیم و مثبتی دارد و سطوح پایین خوش‌بینی علمی با رهبری توزیعی رابطه منفی و معکوسی داشت (۶). اسمیت و هوی (A. Smith, Wayne K. Hoy) (۲۰۰۷)، در تحقیقی تحت عنوان «بررسی رابطه خوش‌بینی علمی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان شهری مقطع ابتدایی» دریافتند که با فرض کنترل متغیر وضعیت اجتماعی و اقتصادی و ویژگی‌های جامعه‌شناختی تحقیق، خوش‌بینی علمی به‌عنوان یک متغیر پیش‌بین اساسی جهت پیش‌بینی موفقیت‌های تحصیلی دانش آموزان عمل می‌کند و با کنترل ویژگی‌های زیست- محیطی، تااندازه‌ای می‌تواند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را بهبود بخشد (۷).

خوش‌بینی علمی امروزه برای موفقیت حیاتی محسوب می‌شود، پس چرا آن را به دانش آموزان و معلمان آموزش نمی‌دهیم؟ اگر خوش‌بینی علمی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تأثیرگذار هست، چرا مدارس آن را در برنامه‌های آموزشی خودشان نمی‌گنجانند و از این طریق سطح موفقیت دانش آموزان را ارتقاء نمی‌دهند؟ ازاین‌رو، با توجه به اینکه؛ اولاً این دسته از تحقیقات در ایران از پیشینه زیادی برخوردار نیست و گاهی این مسئله از دیدگاه پژوهشگران عرصه تعلیم و تربیت مغفول مانده است و گاهی روابط بین متغیرها از یک فرهنگ به فرهنگ دیگر متفاوت است و هنوز در ایران رابطه و نقش خوش‌بینی علمی معلم و دانش‌آموز در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی به‌طور واضح مشخص نشده است و یافته‌های تحقیقاتی گاهی متناقض بوده، انجام این پژوهش ضروری و مهم به نظر می‌رسد؛ بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر تعیین رابطه و نقش این متغیرها در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوم مقطع متوسطه شهرستان رومشگان بود و درصدد پاسخ به این سؤال بود که آیا جهت ارتقاء سطح علمی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، می‌بایست به خوش‌بینی علمی توجه گردد؟ چه میزان از پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را می‌توان به خوش‌بینی علمی معلم و دانش‌آموز نسبت داد؟

روش‌ها

تحقیق حاضر ازنظر هدف کاربردی و به لحاظ شیوه گرداوری اطلاعات توصیفی- همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

شامل کلیه دانش‌آموزان دختر پایه دوم مقطع متوسطه و کلیه دبیران زن مقطع دوم متوسطه در شهرستان رومشگان در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ بوده که طبق آخرین مراجعه حضوری به اداره کل آموزش‌وپرورش شهرستان تعداد کل دانش‌آموزان دختر پایه دوم مقطع متوسطه ۸۲۸ نفر اعلام گردید. برای انتخاب نمونه پژوهش، از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای دومرحله‌ای استفاده شد. بدین‌صورت که از میان ۱۵ مدرسه که دارای پایه دوم بودند، تعداد ۱۰ مدرسه را به‌صورت تصادفی انتخاب کرده و در هر مدرسه به‌طور تصادفی یک کلاس پایه دوم به‌عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شد و پرسشنامه‌ها میان آن‌ها توزیع شد و از دانش‌آموزان خواسته شد پرسشنامه‌ها را تکمیل نمایند. همچنین؛ برای انتخاب نمونه آماری مناسب از جامعه معلمان، با توجه به اینکه کل جامعه آماری ۱۰۸ نفر بودند کل جامعه آماری به‌عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شدندکه درنهایت داده‌های حاصل از ۹۳ پرسشنامه تحلیل آماری شد. برای تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده‌شده است. طبق جدول مورگان زمانی که تعداد افراد جامعه ما ۸۵۰ نفر باشد نمونه مناسب برای آن ۲۶۵ نفر هست. در این پژوهش بر اساس تجارب قبلی و احتمال عدم بازگشت پرسشنامه از سوی افراد نمونه، پرسشنامه میان ۲۶۵ دانش‌آموز و ۱۰۸ معلم توزیع و جمع‌آوری شد که درنهایت داده‌های حاصل از ۳۵۱ پرسشنامه (دانش‌آموز و معلم) مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفت. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه خوش‌بینی علمی معلم بود این مقیاس دارای ۱۱ سؤال و ۳ خرده مقیاس شامل: اعتماد به دانش‌آموزان و والدین (۴ سؤال)، تأکید علمی (۴ سؤال) و خودکارآمدی معلم (۳ سؤال) هست که بر اساس طیف ۶ گزینه‌ای از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم توسط هوی و تارتر (۲۰۰۶)، تنظیم‌شده است. این پرسشنامه توسط براتی در سال ۱۳۹۳ ترجمه‌شده و روایی و پایایی آن مورد تأیید قرارگرفته است پایایی این پرسش‌نامه در این پژوهش ۰/۷۶ بوده است و پرسشنامه خوش‌بینی علمی دانش‌آموز این مقیاس دارای ۳۱ سؤال و ۳ خرده مقیاس شامل اعتماد دانش‌آموز (۱۱ سؤال)، ادراک دانش‌آموز از فشار تحصیلی (۸ سؤال) و هویت مدرسه (۱۱ سؤال) هست که در قالب طیف ۶ گزینه‌ای از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم، توسط موران و همکاران (۲۰۱۲)، تنظیم‌شده است و توسط براتی (۱۳۹۳) به زبان فارسی ترجمه‌شده است. پایای این پرسش‌نامه ۰/۷۱ به‌دست‌آمده است. جهت تجزیه‌وتحلیل اطلاعات و داده‌های جمع‌آوری‌شده، از نرم‌افزار SPSS ۱۹ در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش توصیفی ترسیم جدول‌های توزیع فراوانی، میانگین و مجموع فراوانی‌ها و در بخش آمار استنباطی به‌منظور پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی از طریق خوش‌بینی علمی معلم دانش‌آموز، از روش‌های آماری همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد. به‌این ترتیب که ابتدا بر اساس همبستگی پیرسون رابطه متغیرها مطرح‌شده و سپس جهت بررسی سهم تبیینی هر یک از مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی معلم و خوش‌بینی علمی دانش‌آموزان بر پیشرفت تحصیلی از روش آماری تحلیل رگرسیون استفاده شد... اجبار نکردن به پر کردن پرسش‌نامه و عدم اجبار در مشخصات فرد ازجمله ملاحظات اخلاقی این پژوهش بود.

یافته‌ها

در مطالعه حاضر ۳۵۱ پرسشنامه توزیع شدو از این تعداد ۲۶۱ پرسشنامه در بین دانش آموزان و ۱۰۸ پرسش نامه در بین معلمان توزیع گردید از این تعداد ۲۵۲ نفر مذکر (۸۴/۳٪) و ۴۸ نفر مونث (۱۵/۷٪) بودند. همان‌طور که در جدول(۱)مشاهده می‌شود میانگین و انحراف معیار تأکید علمی (۲۵/۶۵±۴/۳۷)، اثربخشی جمعی (۱۴/۲۰±۲/۹۰)، اعتماد معلمان به دانش اموزان (۱۸/۹۳±۴/۲۸)، اعتماد دانش آموزان به معلمان (۴۱/۹۴±۶/۵۹)، هویت مدرسه (۳۸/۵۱±۷/۸۳)، و پیشرفت تحصیلی (۱۶/۱۷±۳/۹۰)، می‌باشد.

طبق جدول ۱ ضریب همبستگی بین خوش‌بینی علمی معلمان و دانش‌آموزان با پیشرفت تحصیلی به ترتیب ۰/۴۸ و ۰/۱۹

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

جدول ۱- ضریب همبستگی بین خوش‌بینی علمی معلمان، دانش‌آموزان و پیشرفت تحصیلی

متغیرها	خوش‌بینی علمی معلم	خوش‌بینی علمی دانش‌آموز	پیشرفت تحصیلی
خوش‌بینی علمی معلم	۱		
خوش‌بینی علمی دانش‌آموز	۰/۳۳**	۱	
پیشرفت تحصیلی	۰/۴۸**	۰/۱۹**	۱

به دست آمده است همچنین ضریب همبستگی پیرسون بین خوش‌بینی علمی معلم و دانش‌آموز ۰/۳۳ همبستگی دارد. بنابراین بین خوش‌بینی علمی معلمان و دانش‌آموز همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد (P>۰/۰۵) ازاین‌رو با توجه به جدول (۲) سؤال کلی این تحقیق مورد تأیید قرارگرفته است. همچنین رابطه بین هر یک از مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی معلمان و دانش‌آموزان با پیشرفت تحصیلی موردبررسی قرارگرفته که در جدول ذیل گزارش‌شده است.

برای تعیین تأثیر مؤلفه‌های متغیر خوش‌بینی علمی معلمان بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی معلمان به‌عنوان متغیر پیش‌بین و پیشرفت تحصیلی به‌عنوان متغیر ملاک در معادله رگرسیون وارد شد که نتایج در جدول (۲) گزارش‌شده است.

نتایج جدول (۲) بیانگر این است که مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی معلمان ۰/۲۳ از واریانس پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را تبیین می‌کند و نسبت F برابر ۲۷/۹۲ است که در سطح ۰/۰۰۰ معنی‌دار هست. ضریب رگرسیون متغیر پیش‌بین نشان می‌دهد که مؤلفه اعتماد معلم به والدین و دانش آموزان نمی‌تواند به‌طور معنی‌داری پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را پیش‌بینی کند؛ اما مؤلفه تأکید علمی و خودکارآمدی معلمان می‌تواند به‌طور مثبت و معنی‌داری پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را پیش‌بینی کند.

نتایج جدول (۳) بیانگر این است که مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی دانش آموزان ۰/۰۶۹ از واریانس پیشرفت تحصیلی آنان را تبیین می‌کند و نسبت F برابر ۶/۲۴ است که در سطح ۰/۰۰۰ معنی‌دار هست. ضریب رگرسیون مؤلفه‌های متغیر پیش‌بین خوش‌بینی علمی دانش‌آموز نشان می‌دهد که مؤلفه‌های ادراک دانش‌آموز از فشار تحصیلی و هویت مدرسه نمی‌تواند به‌طور معنی‌داری پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را پیش‌بینی کند؛ اما مؤلفه اعتماد دانش‌آموز به معلمان می‌تواند به‌طور مثبت و معنی‌داری پیشرفت تحصیلی آنان را پیش‌بین کند.

جدول ۲- نتایج ضریب همبستگی و ضریب تعیین مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی معلمان

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	F	Sig.
۱	۰/۴۸	۰/۲۳	۹۲/۲۷	۰/۰۰۰

جدول ۳- نتایج ضریب همبستگی و ضریب تعیین مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی دانش آموزان

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	F	Sig.
۱	۰/۲۶۲	۰/۰۶۹	۶/۲۴	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که بین خوش‌بینی علمی معلمان و دانش‌آموزان با پیشرفت تحصیلی. همچنین ضریب همبستگی بین خوش‌بینی علمی معلم و دانش‌آموزان رابطه معنی‌دار وجود دارد. همچنین بین مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی دانش‌آموز و معلم با پیشرفت تحصیلی همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. درعین‌حال جایگاه مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی معلم نسبت به مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی دانش‌آموز چشمگیرتر هست و رابطه بین این دو متغیر قوی‌تر هست. همچنین در بین مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی معلم، مؤلفه کارآمدی جمعی از شدت همبستگی بیشتر و در بین مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی دانش‌آموز، مؤلفه ادراک تحصیلی از شدت همبستگی

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

بیشتری برخوردار بوده است. نتایج حاصل از این پژوهش با پژوهش نوری (۱۳۹۲)، کیربی (۲۰۱۱)، اسمیت و هوی (۲۰۰۷)، مزارعی (۱۳۹۰)، ولفولک هوی، هوی و کورز، (۲۰۰۸)، میسیک (۲۰۱۲)، ماسکال و همکاران (۲۰۰۸)، اسمیت و هوی (۲۰۰۷)، سلیگمن، استن، پارک و پترسون (۲۰۰۵) که بیان داشته‌اند بین خوش‌بینی علمی با موفقیت و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد همسو بوده و آن‌ها را مورد تأیید و تصدیق قرارداد است. (۸، ۹، ۱۰، ۵، ۱۱، ۲، ۶، ۱۲، ۱۳). علاوه بر این، مطالعات هوی، تارترو ولفولک هوی، ۲۰۰۶؛ مک گویگان و هوی، ۲۰۰۶؛ ولفولک هوی، هوی و کورز، ۲۰۰۸. درباره خوش‌بینی علمی، این سازه را به‌عنوان یک خاصیت مدرسه متشکل از خود کارآمدی جمعی، اعتماد به والدین و دانش‌آموزان و تأکید علمی بررسی کرده‌اند که با کنترل سطح اقتصادی-اجتماعی، پیشرفت قبلی و دیگر ویژگی‌های جمعیت شناختی مستقیماً با موفقیت دانش‌آموزان، خوش‌بینی گرایشی و فردی معلم، مدیریت انسان دوستانه کلاس درس، تدریس دانش‌آموز محور رابطه دارد (۱۴، ۱۵، ۱۱). ازاین‌رو با توجه به مطالب بیان‌شده می‌توان گفت همکاری میان دانش آموزان، والدین و معلمین، توسط معلمین دارای اعتماد به دانش آموزان و والدین و کار با آن‌ها خلق می‌شود، بنابراین با توجه به اینکه معلم و دانش‌آموز در بافت مدرسه که یک نظام اجتماعی گسترده می‌باشد، قرار دارند لذا عوامل مربوط به خوش‌بینی تحصیلی ترکیبی از تأثیرات شخصی، کلاس و مدرسه است. سلیگمن در این زمینه بیان می‌دارد علیرغم اینکه خوش‌بینی پایه و اساس ذاتی نیز دارد خوش‌بینی را می‌توان به‌مثابه یک واکنش اکتسابی موردتوجه قرارداد؛ بنابراین وی معتقد است افراد می‌توانند از طریق یادگیری تکنیک‌های رفتاری این مهم را بیاموزند سلیگمن در این زمینه بیان می‌دارد خوش‌بینی را می‌توان آموزش داد و یاد گرفت اما به نظر می‌رسد به‌طور فطری نیز در ما وجود دارد. وقتی خوش‌بین هستیم، خوش‌بینی انتظارات و هیجانات ما را تحت تأثیر قرار می‌دهد و وقتی امیدوارتر هستیم با کنار آمدن و انجام دادن بهتر کارها طبق پیش‌بینی معطوف به آرزو (خوش‌بینانه) عمل می‌کنیم.

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نیز مبین این است که تأکید علمی با ضریب بتای ۰/۲۲۸ اعتماد معلمان به دانش آموزان و والدین با ضریب بتای ۲۲۳/؛ و کارآمدی جمعی با ضریب بتای ۰/۲۴ از واریانس پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را تبین می‌کنند و در کل حدود ۲۳ درصد واریانس مربوط به پیشرفت تحصیلی توسط مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی معلمان نبین می‌شود. واقعیت این است که در فرایند پیشرفت تحصیلی، تنها تجارب و دیدگاه‌های علمی معلم نیست که مؤثر واقع می‌شود، بلکه کل شخصیت اوست که در ایجاد شرایط یادگیری و تغییر و تحول شاگرد تأثیر می‌گذارد. دیدگاه معلم و فلسفه‌ای که به آن اعتقاد دارد، در چگونگی کار او تأثیر شدیدی می‌گذارد، به‌طوری‌که او را از حالت شخصی که فقط در تدریس مهارت دارد خارج می‌کند و به‌صورت انسان اندیشمندی درمی‌آورد که مسئولیت بزرگ تربیت انسان‌ها بر عهده‌ی اوست (۱۶). ازاین‌رو، بر اساس نتایج حاصل از این تحقیق، کارآمدی جمعی معلم و یا احساس کارآمدی معلم شرط اول برای ایجاد خوش‌بینی در بین معلمان می‌باشد. اگر معلم باور داشته باشد که می‌تواند بر یادگیری دانش آموزان تأثیر داشته باشد، مجموعه انتظارات بالاتری را تنظیم می‌کند، تلاش بیشتری را صرف می‌کند و در مواجه با مشکلات از انعطاف‌پذیری بیشتری برخوردار خواهد بود. ازاین‌رو، رهبران و دهبران و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش، برای بهبود فرایند خوش‌بینی و اثربخش‌تر شدن پیشرفت تحصیلی می‌بایست با قراردادن معلمان در موقعیت‌های تدریسی که می‌توانند در آن موفق شوند و ارائه مدل‌های موفق به آن‌ها زمینه را برای این امر فراهم سازند و با اطمینان بخشیدن به اینکه معلمان و والدین در انگیزش و یادگیری دانش آموزان همکاری مشترک دارند، اعتماد معلم به والدین و دانش آموزان را تسهیل کنند. همچنین با ایجاد و گسترش فرهنگ تأکید علمی جوی را بنا

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

کنند که در آن معلمان، دانش آموزان و والدین آن‌ها همانند یکدیگر به فعالیت‌های علمی و فکری مدرسه افتخار کنند. دومین شرط ایجاد خوش‌بینی در بین معلمان بر اساس نتایج حاصل از این تحقیق، اعتماد است. رالف والدو امرسون (۱۸۴۱) در این زمینه اشاره‌کرده است اگر به افراد اعتماد کنید، آن‌ها با شما روراست خواهند بود؛ اگر با افراد شرافتمندانه رفتار کنید، آن‌ها خودشان را بزرگ‌منش نشان خواهند داد. به نظر می‌رسد که اعتماد برای ایجاد یک رابطه مثبت و قوی بادانش آموزان بسیار مهم است. هنگامی‌که معلمان یک فضای امن و قابل‌اعتماد ایجاد کنند، این احتمال وجود دارد که دانش آموزان شانس خود را امتحان کنند و از اشتباهات خود درس بگیرند که این امر اغلب منجر به این خواهد شد که والدین باور کنند معلمان باانگیزه هستند و به بچه‌های آن‌ها علاقه‌مند هستند (۱۷) با فرض کنترل متغیر وضعیت اجتماعی و اقتصادی و ویژگی‌های جامعه‌شناختی، خوش‌بینی علمی به‌عنوان پیش‌بینی موفقیت‌های تحصیلی دانش آموزان عمل می‌کند و با کنترل ویژگی‌های زیست- محیطی تااندازه‌ای می‌تواند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را بهبود بخشد. همچنین استفاده از رویکردهای انسانگرایانه در کلاس درس موجبات افزایش اثربخش، خوش‌بینی، انعطاف‌پذیری، درک موضوعات و خودمحوری را فراهم می‌سازد. در این زمینه پترسون (۲۰۰۰) بیان می‌کند که خوش‌بینی علمی صرفاً یک عملکرد شناختی نیست بلکه ریشه در حیطه عاطفی دارد و حیطه رفتاری را نیز در برمی‌گیرد... ازاین‌رو، اساسی‌ترین عامل برای ایجاد موقعیت مطلوب در تحقق هدف‌های آموزشی، معلم است. اوست که می‌تواند حتی نقص کتاب‌های درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران کند و یا برعکس، بهترین موقعیت و موضوع تدریس را با عدم توانایی در ایجاد ارتباط عاطفی مطلوب به محیطی غیرفعال و غیر جذاب تبدیل کند. هیچ تدریس انجام نخواهد شد مگر اینکه سه عنصر معلم، دانش‌آموز و محتوای درسی وجود داشته باشد و در هر تدریس موجودیت این سه عامل یا اصل لازم ضروری است (۱۶).

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نیز مبین این است که مؤلفه اعتماد دانش‌آموز با ضریب بتای ۰/۲۲۸ مؤلفه ادراک دانش‌آموز از فشار تحصیلی با ضریب بتای ۰/۳۸- قابلیت تبیین و پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را ندارند درحالی‌که مؤلفه هویت مدرسه ۱۴۷/. از واریانس پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را تبیین می‌کنند و در کل مؤلفه‌های خوش‌بینی علمی دانش آموزان ۰۶۹/٪ از واریانس پیشرفت تحصیلی آنان را تبیین می‌کند که این مقدار نسبت به مقدار به‌دست‌آمده خوش‌بینی علمی معلم بسیار ناچیز و اندک هست.

نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش‌های هوی و همکاران (۲۰۰۶)، هوی و همکاران (۲۰۰۸)، کیربی و همکاران (۲۰۰۹)، مک گوینکان و همکاران (۲۰۰۶) که معتقدند معلمان برای افزایش خوش‌بینی علمی دانش آموزان باید تلاش کنند که مدیریت کلاسی آنان مبتنی بر اعتماد، اطمینان و احترام متقابل باشد. همچنین استفاده از سبک‌های تدریس دانش‌آموز محور (تسهیل‌کننده، حمایتی و وکالتی) موجب افزایش خوش‌بینی علمی دانش آموزان می‌شود بنابراین برای ایجاد و بهبود دانش آموزان می‌بایست سیستمی عمل نمود و در وهله اول تلاش نمود تا فرهنگ و جوی را بر نظام آموزشی حاکم کرد که از ین مقوله حمایت و پشتیبانی بکند و با توجه به تأثیر متقابل میان این مفاهیم تلاش جزئی در جهت بهبود یک عنصر بدون توجه به عناصر دیگر، تغییری عقیم محسوب خواهد شد. (۱۵،۱۴،۹،۳). به‌طورکلی با توجه به اینکه دو عامل مهم درزمینه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و معلمان می‌باشند و اولین و مهم‌ترین عامل، خود یادگیرندگان هستند باید فعالیت‌های ذهنی و توانایی‌های بالقوه‌ی آن‌ها را شناخت و از نیازهای آنان آگاهی پیدا کرد تا به‌تناسب نیازها و استعدادهای شاگردان، برنامه‌های متناسب را انتخاب کرد و در قالب فعالیت‌های درسی گنجاند علاوه بر این نتایج، تحقیق مبین این موضوع است که معلمان خوش‌بین، بیشتر به سمت دانش‌آموز گرایش دارند. تأکید

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

اصلی این معلمان، بر چگونه فکر کردن، استقلال در عمل مسئولیت، انعطاف‌پذیری شخصی، تأکید بر نیازها و اهداف، اعتماد و اطمینان متقابل، ایجاد محیطی نسبتاً باز برای ارائه نقطه نظرات، توسعه حرفه‌ای افزایش اعتمادبه‌نفس می‌باشد. ازاین‌رو، الگوی معلمان خوش‌بین ازلحاظ تحصیلی و علمی نشان‌دهنده معلمانی است که شیوه یا سبک انسان دوستانه اعتماد متقابل را در مدیریت کلاسی انتخاب می‌کنند، دانش آموزان را در طرح‌ریزی و ارزیابی فعالیت‌های کلاسی و برون کلاسی سهیم می‌کنند، از ارزیابی‌های غیررسمی استفاده کرده، از حضور والدین دانش آموزان در کلاس استقبال می‌کنند و بیشتر از وظیفه تعیین‌شده برای دانش آموزان، زمان انرژی می‌گذارد و به‌جای استفاده از اهرم فشار و تنبیه، به همکاری پیوند گرایش دارند. در این زمینه بریک و اشنایدر بر اساس مطالعه طولانی‌شان روی مدارس عمومی شیکاگو، چنین تشریح می‌کنند که حداقل چهار وضعیت در مدارس وجود دارد که به‌طور مستقیم سبب ارتقای یادگیری دانش آموزان می‌شود: الف- معلمین با تفکرمی‌توانیم، ب - ایجاد ارتباط میان مدرسه و والدین، ج- جمع حرفه‌ای با تأکید بر کار گروهی همراه با تعهد به پیشرفت و د- انتظارات بالا. ساختار خوش‌بینی تحصیلی به همراه مؤلفه‌هایش، کارآمدی، اعتماد و تأکید تحصیلی، موجب پرورش یافتن چنین محیطی در مدرسه می‌شود. گرایش می‌توانیم در احساس کارآمدی معلم نهفته است. اعتماد معلم به والدین و دانش آموزان، همکاری مهمی میان دانش آموزان، والدین و معلمین ایجاد می‌کند و ارتباط مثبتی میان مدرسه و والدین فراهم می‌آورد (۱۵).

ازاین‌رو با توجه به مطالب بیان‌شده می‌توان گفت همکاری میان دانش آموزان، والدین و معلمین، توسط معلمین دارای اعتماد به دانش آموزان و والدین و کار با آن‌ها خلق می‌شود، بنابراین با توجه به اینکه معلم و دانش‌آموز در بافت مدرسه که یک نظام اجتماعی گسترده می‌باشد، قرار دارند لذا عوامل مربوط به خوش‌بینی تحصیلی ترکیبی از تأثیرات شخصی، کلاس مدرسه است. سلیگمن در این زمینه بیان می‌دارد علیرغم اینکه خوش‌بینی پایه و اساس ذاتی نیز دارد خوش‌بینی را می‌توان به‌مثابه یک واکنش اکتسابی مورد توجه قرارداد؛ بنابراین وی معتقد است افراد می‌توانند از طریق یادگیری تکنیک‌های رفتاری این مهم را بیاموزند. ازاین‌رو مدیران مدرسه با برگزاری جلسات مکرر با حضور والدین و معلمان دانش‌آموز، از طریق گفتگوی صادقانه همراه با احترام متقابل به تأثیر والدین و معلمان در پیشرفت دانش‌آموز، جوی حمایتی و مبتنی بر اعتماد و صمیمیت را سبب شوند که در آن موقعیت والدین و معلمان بتوانند با شفافیت کامل در مورد وضعیت مدرسه صحبت نموده نمایند؛ بنابراین مدیران مدارس باید به دنبال ایجاد پل ارتباطی بین مدرسه، والدین و جامعه باشند زیرا که خوش‌بینی علمی معلم برگرفته از خوش‌بینی علمی دانش‌آموز، جو و فرهنگ حاکم بر مدرسه، ارزش‌های پذیرفته‌شده و در کل برگرفته از جامعه است (۱۱).

یافته‌های این پژوهش حاکی از این است که خوش‌بینی علمی معلم در کل نسبت به خوش‌بینی علمی دانش‌آموز، توان بیشتری در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دارد و این موضوع بیانگر این است که وقتی معلم به دانش‌آموز خودش اعتماد دارد و احساس راحتی می‌کند بیشتر می‌تواند بادانش آموزان خود ارتباط برقرار کند و این ارتباط فرایند کلاسی را از حالت یک‌طرفه خارج نموده و سمت‌وسوی خاصی به فرایند تدریس خواهد بخشید. ازاین‌رو، ازآنجایی‌که خوش‌بینی علمی معلم و دانش‌آموز با همدیگر رابطه مثبت و معنی‌داری دارند و همدیگر را تقویت می‌کنند. در این زمینه بیان می‌شود مدارس و معلمین دارای خوش‌بینی تحصیلی، دانش‌آموزانی دارند که دارای انگیزه‌ی بالایی هستند زیرا اهداف مبارزه‌طلبانه، تلاش‌های سخت، استقامت، انعطاف و بازخوردهای سازنده در آنان وجود دارد. درمجموع، این پژوهش یافته‌های نظری و تجربی مهم را برای تحقیقات آینده در مورد عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی و خوش‌بینی ارائه کرده است. پیش‌بینی این پژوهش این است که

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

احساس خوش‌بینی علمی معلم دانش‌آموز (در سطح فردی) ممکن است یک الزام برای پیشرفت تحصیلی باشد.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی می‌باشد. بدینوسیله لازم است از اساتید راهنما، مشاور، داور، مرکز تحقیقات و فناوری دانشگاه علامه طباطبائی و همه کسانی که در راستای این تحقیق ما را یاری کردند تقدیر و تشکر کنم.

References

۱- حسنی، رمضانعلی. بررسی رابطه بین خوش‌بینی اسلامی آموخته‌شده سلیگمن و امنیت روانی. ماهنامه روان‌شناسی و دین. (۱۳۹۰). ۴ (۴). ۹۶-۷۵.

2- Messick, Penny. Kensler, Lisa. & Anderson, Karen.Examining Relationships among Enabling School Structures, Academic Optimism and Organizational Citizenship Behaviors. Paper presented at the annual meeting of the UCEA Annual Convention, (2012). 16, 7-10

3- Hoy, W. K. & Miskel, C. G.Educational administration: Theory, research and practice (8th ed). New York: McGraw Hill... (2008).

4- Hoy, W. K. Tarter, C. J. & Woolfolk Hoy, A. Academic optimism of schools: A force for student achievement. American Educational Research Journal, (2006). 43(3), 425-446.

۵- مزارعی فروغ. رابطه خوش‌بینی علمی با پیشرفت تحصیلی. تهران: پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه دانشگاه (۱۳۸۹)

6- Mascall, B. Leithwood, K. Straus, T. & Sacks, R. The Relationship Between Distributed Leadership and Teachers' Academic Optimism. Journal of Educational. (2008).

7- SMITH, Page A. HOY, Wayne K. Academic optimism and student achievement in urban elementary schools. Journal of Educational Administration, 2007, 45.5: 556-568.

۸- نوری، نجیب الله. رابطه خوش‌بینی از دیدگاه اسلام با افکار مذهبی موسسه امام خمینی. (۱۳۹۲). (۴): ۷۹_۶۲-

9- KIRBY, M. M. DIPAOLA, M. Academic optimism and achievement: A path model. Studies in school improvement, 2009, 77-94.

10- Hoy, W. K. & Smith, P. A. Influence: A key to successful leadership. The International Journal of Educational Management, (2007). 21, 158-167.

11- Woolfolk Hoy, A. Hoy, W. K. Kurz, N. Teacher's academic optimism: The development and test of a new construct. Teaching and Teacher Education, (2008). 24, 821-834.

12- CHANG, I.Hua. A study of the relationships between distributed leadership, teacher academic optimism and student achievement in Taiwanese elementary schools. School Leadership & Management, 2011, 31.5: 491-515.

13- Seligman, M. E. P. Steen, T. A. Park, N. & Peterson, C. Positive psychology progress,empirical validation. The American Psychological Association, (2005). 60(5), 410-421.

14- KIRBY, Misty M. DIPAOLA, Michael F. Academic optimism and community engagement in urban schools. Journal of Educational Administration, 2011, 49.5: 542-562.

15- McGuigan. L. & Hoy, W. K.Principal leadership: Creating a culture of academic optimism to improve achievement for all students. Leadership and Policy in Schools, (2006). 5, 203-229

۱۶- شعبانی، حسن. مهارت‌های آموزشی و پرورشی. تهران: انتشارات سمت. ۱۳۸۷.

17- Adams, C. M. Forsyth, P. B. & Mitchell, R. M. The Formation of Parent-School Trust A Multilevel Analysis. Educational Administration Quarterly, (2009). 45(1), 4-33.

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

The Relationship between Teachers and Students Optimism with the Academic Achievement of High School Students in Romeshgan city in the Academic Years of 2015-2016

Mahbobeh Malekshahi[1]

Abstract

Introduction: Educational optimism is an individual belief that can be formed by the environmental factors. This study examines the relationship between teacher's optimism and school progress of female student at two level high school in Romeshgan city.

Methods: The method of this study is correlation. The statistical population is consisted of two groups: 1) All of the female students of two level of high school. 2) All of the female teachers of high school in Romeshgan city in 93-94 academic years that were 828 persons. Among these populations, 351 teachers and students were participated in this study. Teacher optimism questionnaire by Hoy & Tarter (2006) and student optimism by Moran et al (2007) were used for data collection. Pierson correlation and Regression analysis used for analyzing data.

Results: The result showed that there is a positive and significance relationship between teachers and students' academic optimism. Correlation coefficient between teachers and student's optimism with school progress was 0.48 and 0.19 respectively. Moreover, Correlation coefficient between of teachers and student's academic optimism was equal to r=0.33.

Conclusion: Based on the result of the study it can be said that students and teacher's academic optimism play a significant role in student school progress.

Keywords: optimism of students, optimism of teachers, school progress, female students

1- Researcher, Education development center, Aja university of Medical sciences

[Downloaded from nama.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]